

Nr 128.

Av herr **Österberg**, angående skrivelse till Konungen om vidtagande av åtgärder för den värnpliktiga ungdomens utbildning i yrkestekniska ämnen.

Under den strid, som pågått och ännu ej torde vara avslutad rörande lämpligaste formerna för de unga värnpliktiges övningar i militära ämnen, har icke minst även frågan om de värnpliktiges medborgerliga fostran varit aktuell. Det har mycket skrivits och även mycket talats om den militära »högskolan», däri närmast syftande på, att de unga värnpliktige utom de militära övningarna även skulle komma i åtnjutande av vissa för livet nödiga och nyttiga medborgerliga kunskaper, vilka skulle bidra att höja hela folkets kunskaps- och bildningsnivå. Mot denna i sig själv synnerligen sublimes tanke ha invändningar gjorts, att, om militären själv med sin egen syn på livet skulle bli fälthögskolans egentliga ledare och lärare, resultatet av dess uppfostringsmetoder icke skulle bli särdeles fruktbringande, och denna djupt rotade och säkerligen även befogade misstro torde vara fullt berättigad.

Efter vad som kunnat utrönas, ha heller inga verkliga ansatser gjorts att förverkliga fälthögskoletanken, även om det icke kan förnekas, att på sina håll befälet sökt genom föreläsningar eller smärre kurser i skrivning, svenska språket och möjligen något annat ämne, giva de unga en omväxling i militärlivets enformighet och hålla dem sysselsatta under de långa vintertimmarna, då allt uteliv varit omöjliggjort genom en bister väderlek. De värnpliktige sysselsättas även vissa timmar med vidlyftig och enligt militär uppfattning nödvändig instruktionsläsning. Dock kan icke hjälpas, att i längden blir det en synnerligen dödande och uttråkande tillvaro för

de unga, att under höstens och vinterns långsamma dagar vara hänvisade till kasernens umgänge och enformighet.

De skilda meningarna om lämpligheten av värnpliktens inträde på hösten och vinterrekrytskolan har, som var man vet, framkallat stora strider, strider, som ännu icke äro avslutade och säkerligen komma att fortgå tills någon nöjaktig form uppfinnes för att giva ett rikligare innehåll och ett mer förnuftigt motiv för ungdomens kasernering under de för svenska förhållanden för detta ändamål synnerligen olämpliga vintermånaderna. »Fälthögskoletanken» kom säkerligen till för att avväpna den uppfattning, som höll på sommarlinjen som en lämpligare form för rekrytutbildningen. Vinterlinjen har emellertid segrat och därmed skulle ju ock fälthögskoletanken bort omsatts i praktiken, men därmed har, som sagts, veterligen icke mycket blivit realiserat.

För att göra kasernerandet av värnpliktige mer behagligt och inte minst för att giva befälet större tillgång till umgänge med de civila och dessutom lämna officersbarnen tillgång till skolor utan allt för stora ekonomiska offer, har krav rests på och även fått fullt och helt erkännande, att kasernerna borde förläggas i närheten av städerna. Under hand har denna plan realiserats, och stora och dyrbara kaserner ha anlagts för de olika regementena i rikets alla landskap med undantag av några få, där byggnadsarbetena ännu äro oavslutade. För detta ändamål har staten offrat betydande summor. Manskaper har med de moderna kasernerna fått någorlunda drägliga bostäder, men främst ha officerarna fått den åtrådda möjligheten att kunna ha sina familjer hos sig och bereda sina barn tillgång till de lärdomsskolor, som numera finnas i varje större stad.

För den värnpliktiga ungdomen återstår dock mycket, innan det med fog kan sägas, att dess intressen blivit fullt tillgodosedda. Även om det kan sägas, att i militärutbildningen ligger icke att taga hänsyn till klemighet, utan att dess främsta mål är att härda och stålsätta, så blir dock övergången från de civila vanorna för ungdomen icke lätt att övervinna, och även om de flesta kunna förlika sig med den hårda nödvändigheten att öva sig för att i farans stund kunna värna sitt land och dess kultur, så fördystras livet icke litet av enformigheten och tvånget i det militära uppfostringsarbetet. Kommer så därtill, att längtan efter att få en uppfriskande omväxling icke kan tillfredsställas på annat sätt, än uteliv, där så ske kan, bliva de ungas känslor för fosterlandet och de krav detta ställer på dem uppblandade med en bitterhet, som det är fara värt kan verka rena motsatsen till skapandet av en varm och bestående fosterlandskärlek.

Södermanlands regemente har ännu icke lyckats få sitt kasernbygge färdigt invid Strängnäs och det torde dröja ännu några år, innan så blir förhållandet. Under tiden regementet väntar på eget hem, har detsamma fått inhysa sig dels i Örebro och dels ha lokaler för en mindre styrka hyrts i Nyköping. Med tanke på de unga värnpliktige i Nyköping tog sig undertecknad friheten att i brev till landshövdingen i länet vädja, att han skulle göra sitt inflytande gällande, för att de värnpliktige måtte få åtnjuta undervisning i praktiska ämnen under de tider, som därför kunde disponeras. Jag föreslog, att ungdomarna från landet skulle beredas undervisning i jordbruksämnen av den omfattning eller närmelsevis den omfattning, som ingår i läroplanen för B-skolorna, och att övriga ungdomar borde få tillfälle att bevista undervisningen i stadens tekniska aftonskola. På denna framställning erhöll jag följande svar:

»Med anledning av ärade skrivelsen av den 27 nov. med det goda uppslaget om anordnande av viss undervisning åt här förlagda värnpliktige har jag konfererat med regementschefen överste Zetterstrand med det resultat, att några hinder för anordnande av avsedda kurser ej torde föreligga. Beträffande jordbruksundervisningen kan den helt bestridas av hushållnings-sällskapet genom en av dess konsulenter och rörande undervisningen i yrkesskolan har rektor Westman ställt sig välvillig mot saken och torde denna kunna igångsättas omkring den 1 februari, då terminen börjar. De kostnader, som denna undervisning möjligen torde komma att draga, kunna troligen bestridas ur någon kassa, som regementet disponerar för manskapets trefnad. Jordbrukskonsulenten kommer nu att få order att i samråd med kontingentbefälhavaren uppgöra plan för undervisningen, som jag hoppas måtte bli till gagn för de unga värnpliktige.

Högaktningsfullt

L. Reutersköld.»

Med den förståelse för huvudtanken i min vädjan, som framkommer i ovan citerade svar, synes mig, att det även på andra orter icke bör ligga några hinder i vägen för förverkligandet av samma syfte. Uppslaget är dock endast en början till realiserandet av en tanke, som länge varit levande hos mig, nämligen att en fullständig organisation av en medborgerlig undervisning till yrkenas förkovran borde kunna ske i samband med den militära utbildningen. Ungdomens fysiska fostran i förening med lärandet av ordning och disciplin, är ett samhällsintresse, större än något annat, ty

det ligger alltid makt uppå, att ett folk är på bästa sätt rustat för att känna sig själv och kunna utnyttja sina anlag och materiella resurser.

Då flertalet av Sveriges manliga ungdom i 19—20-års åldern samman drages till 8—10 månaders värnplikt och i vissa fall längre, vore det då icke en nationalvinst av största omfattning, om denna ungdom samtidigt kunde bibringas medborgerlig fostran till goda yrkesmän? De flesta av ynglingarna ha mer eller mindre ägnat sig åt praktisk verksamhet och kunna därigenom vara mottagliga för och känna behov av inhämtande av även vissa teoretiska kunskaper, som giva yrkena en helt ny karaktär, göra arbetet mer glädjande och yrkesutövaren mer skickad att fullgöra sitt kall, än då han är endast en arbetsmaskin. De värnpliktiga ha sitt lekamliga underhåll på kronans bekostnad, de äro samlade i närheten av större städer, där tillgång på lärarkrafter finnes eller kan ditbeordras, om så kräves. Redan finnas i vissa städer skolor för tekniska ändamål, för handelskunskap och exempelvis i Strängnäs en B-skola för lantmannaundervisning.

Det är klart, att det kräves för förverkligandet av min tanke, att låta de värnpliktiga få undervisning i även medborgerliga ämnen av skilda slag, *betydande anordningar för lokaler, lärarkrafter och undervisningsmateriel*. Men om man tänker djupare i ämnet, måste man lätt finna, att de kostnader, som därpå skulle läggas, äro mycket väl använda. Större delen av landets ungdom skulle ock därmed ärligen få en utbildning i yrkeskunskaper, som de flesta ej finge under vanliga förhållanden. Och vad en uppfostran i antydd riktning skulle betyda för landet i sin helhet, därom kunna knappast siffror uppvisas. Jag tänker på lantbruket. Om varje dess arbetare vore fullt förtrogen med yrkets icke blott praktiska utan även teoretiska sidor, hur skulle icke arbetet då alstra större glädje och större resultat? Hur annorlunda skulle det ej vara, om arbetaren såväl som arbetarledaren kände och förstod naturens hemligheter, djurens liv och hela yrkets storslagna och intressanta karaktär och dess höga uppgift i nationalhushållningen?

Förvisso skulle det bli andra förhållanden och säkerligen mycket bättre förhållanden på landet, och flykten från landet skulle säkerligen minska väsentligt. Människorna skulle finna glädje och tillfredsställelse i sitt kall, då de kände och förstode och kunde leva mer i naturens stora danande av liv och kultur.

För yrkena, intet nämnt och intet glömt, bleve förhållandet sammalunda. Arbetaren vore icke längre *en del av en maskin*. Han kunde tänka och njuta av sitt arbetes mångahanda detaljer. Han skapade nya värden

och arbetsglädjen kunde därunder få full flykt. Men arbetaren hade även genom sina teoretiska kunskaper icke blott ett oersättligt kapital till förkovran i sin hand, hans *eget värde* skulle därmed betydligt höjas. Känslan av bortkommenhet vid minsta lilla avvikelse från det han lärt som yrkesman vore borta. Han hade förmåga att *bedöma och pröva*, och han kunde genom ökade studier höja sig upp till större och bättre villkor.

Jag anser för min del, genom vad jag här ovan antytt, att det vore värt att fördomsfritt pröva mitt uppslag och taga våra på detsamma i den omfattning det ginge att förverkliga.

På grund av vad jag anfört, vill jag föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t ville taga under prövning, huruvida icke i samband med den militära utbildningen den värnpliktiga ungdomen även kunde beredas undervisning i sådana ämnen, som kunde främja deras verksamhet i de allmännast förekommande praktiska yrkena och därigenom giva dem förmåga i livet bättre reda sig och vara nyttiga, än som sker då dylika färdigheter saknas, samt att för riksdagen framlägga resultatet av en dylik utredning och föreslå, där så prövas framkomligt, de åtgärder, som kunna leda till ett förverkligande av den värnpliktiga ungdomens utbildning i yrkestekniska ämnen.

Stockholm den 5 februari 1918.

Gust. Österberg.